

Yazılar:

GRAFİK ERLER MESLEK KURULUŞU
Gazeteciler Sitesi, Hikaye Sokak 7/1, Esentepe 80300, İstanbul Tel. 174 15 80

Brad Holland ile Söyleşi

Çeviren: Cem Çetin

Brad Holland (16 Ekim 1943, Fremont, Ohio doğumlu), illüstratör olarak hayatını kazanmaya, Chicago'da bir dövme salonu ve Hallmark Kartları şirketinin Kansas City'deki merkezi gibi alışılmadık yerlerde başladı. 1968'de New York'a geldiğinde, kısa süre içinde Herb Lubalin'den Avant Garde dergisi için bir sipariş almıştı. Kanıtlanmış başarısının verdiği güvenle, düzenli olarak yeryüzünü terk edip yeraltına inmeye başladı. Her defasında amacı sınırlarını biraz daha genişletmekti. Belli bir tarz veya bakış açısına bağlı kalmayı tatmin edici bulmadığından, grafik dışvurumları çok çeşitli olmuştur. Ancak, çizgisini veya fikirlerini her değiştirdiğinde, illüstrasyon alanında büyük çalkantılar olmuş, atımları hızla yaygınlaşmıştır. Holland, birçok sanatçıyı ve sanat yönetmenini etkilemiştir. Illüstrasyonun, bir kişisel ifade aracı olarak gücüne inanç duyması sayesinde, bu sanat günümüzde yaygın olarak uygulanmaktadır.

Bu işe nasıl başladığımı açıklamak güç. Sanırım bakılcı daldım. Kimse de beni kapı dışarı etmeyince, takılıp kaldım. Biliyorsunuz, piyasada her zaman gerekenden çok fazla sanatçı var. New York Times'da, Rusların ya da Japonların sanatta bizi geride bıraktıklarını anlatan yazılara rastlamıyoruz hiçbir zaman. Bu yüzden, dirseklerle yer açman gerekiyor kendine. Ben yola çıktığımda, bu kargaşa içinde 40 yaşından önce başarıya ulaşabilenler parmakla sayılacak kadar azdı. Masonluğa benzeyen bir yapılanma vardı. Büyük çabalarla basamak basamak yükselerek daha üst derecelere ulaşıyordu. Rahat bir orta yaş dönemi geçiriliyor ve sonunda da bir portre ressamı olunuyordu. Yani benim gibi genç birisinin bu zinciri kırabilmesi güçtü. O zamanlar bana "evlat" denmesine öylesine alışmıştım ki, bugün bile birisi aynı şekilde seslense dönüp bakarım. Çizerliğe ilk başladığımızda illüstrasyon bilginiz var mıydı?

Hayır. Şu anda olup olmadığından da emin değilim. Bakın, benim büyüdüğüm yerlerde her şey pop kültürün ürünüydü. Howard Pyle, Michelangelo, çizgi romanlar, hepsi sanattı benim için. Ancak, bu tür işlerle nasıl para kazanıldığını bilmiyordum. Tek bildiğim, bu insanların çoğunun yıllar önce ölmüş olduğuydu. Ancak TV'de Walt Disney filmlerinin nasıl yapıldığını anlatan programlar vardı. Bu bana biraz daha ulaşılabilir göründü. Böylece, yedinci sınıftayken Disney'e yollamak üzere çalışmalar yapmaya başladım. Birkaç yıl içinde yaşamımı kazanmam gerekeceğinin bilincindeydim ve yüksek okula devam etmek istemediğimi de çok iyi biliyordum. Yüksek okulu istemeyişinizin nedeni neydi?

Bakın, ben daha yuvaya gitmeden okumayı öğrenmiştim. Yuva yada dört yaşında gitmeye başladım. Yani, her şey çok yavaş geliyordu. Hatırlıyorum da bizi ayağa kaldırıp, bir ördeği anlatan aptalca bir şiiri ezberden okuturlardı. Ezberi kolay bir şiirdi. Öylesine aptalcaydı ki, insan unutmak istese bile unutamıyordu. Hala unutabilmiş değilim. "Ördek suya daldı" diye bir şeydi. Sıra bana geldiğinde, şiiri okumamıştım. Çünkü ördeğin şiirdeki adı bir ördek için bile çok aptalcaydı. Beni sonunda ağlatana dek sınıfın önünde ayakta durdurttiler. Onlara, şiiri bir türlü öğrenemediğimi söyledim. Aptal olduğumu düşünerek yakamı bırakacaklarını umuyordum. Arkadaşlarım gülmeye başladılar. Laf da atıyorlardı. Ben de öylece durup ağladım. Ama şiiri asla okumadım. "Bradford öğrenme yeteneğinden yoksun görünüyor," gibi bir notla beni eve yolladılar. Ben o sıralar evde Oscar

Wilde'in Mutlu Prens'ini deviriyordum.

Okul yaşamınız hep böylemi geçti? Evet. Tepeden tırnağa Amerikan eğitimi aldım. Lisedeki fen bilgisi öğretmenimiz bize Mickey Mouse'un gerçek bir fare olup olmadığını sorardı.

O zamanlar da çiziyor muydunuz? On iki, on üç yaşlarımdayken dergilere karikatür vermeye başladım. On beş yaşında da portfolyomu Disney'e yolladım. Orada bir iş edinebilirim, okulu bırakmama izin verirler diye düşünüyordum. Bu yüzden birçok şey hazırladım. Hiawata Türküsü, Pecos Bill, Paul Bunyan için storyboard'lar yaptım. Birkaç tane de açık saçık öykü resimlemiştim ama, onları Disney'e yollamadım. Kamera açılarını, geri planları, çizgi roman tiplerini gösteren taslaklar, çizimler vardı. Şarkılar bile yazmıştım. Yani boş durmadım o kadar zaman.

Neyi nasıl yapacağınızı kendiliğinden mi hissediyorsunuz?

Hayır. Teknik konuları, okul kitaplığındaki bir kitapta buldum. Dört yıl boyunca üzerimde tutuktan sonra, mezun olurken geri vermiştir. Bir de karikatür üzerine eski bir kitapçık bulmuştum. Bu kitapçıkta, Disney'in bir animasyon okulu olduğu yazılıydı. Tabii bu bilgi 1930'lar için geçerliydi. Kitap da o kadar eskiydi zaten. Ellilerde ise Disney'de insanlar işlerinden atılıyorlardı. Ben bunu nasıl bilebilirdim? Walt Disney'in, çizgi filmlerindeki örneklerden biri bana yaklaşıp, Burbank'a bir bilet vereceğini umuyordum. Bir kere stüdyoya kapağı attıktan sonra da gerisini öğreneceğimi, Annette'le tanışacağımı falan hesaplıyordum. Aslında, tüm yeteneklerimi dikkate alarak, Walt'ın işlerini çekip çevirmesine yardım edebileceğime inanıyordum. Bana göre filmleri fazla sevimliydi ve daha satirik olmaları gerekiyordu.

Aileniz sizi destekledi mi?

Ya, evet. Annem beni günlük olarak destekledi. Bazen de günde birkaç saat. Sonra da akşam babamın eve gelince beni desteklemeyeceğini söyleyerek korkuturdu. Anneme göre, başımı derde sokmadığım zamanlar resim çiziyordum ki, bunun da aşağı kalır tarafı yoktu. Annem benim cebi delik bir hayalperest olmamdan korkuyordu. Sanırım, onlarla birlikte kalsaydım haklı çıkardım. Bana "Bradford," derdi, "insanın hobisi olması güzel bir şey ama, yaşamı da tanımalısın." Geçmişe bakınca, insanın küçük yaşta cesaretinin kırılmasının yararlı olduğunu düşünüyorum. Eğer bir sanatçı gittiği yoldan saptırılabilirse, bu ergeç olacaktır. Geriye yalnızca güçlüler kalır. Her neyse; 15 yaşına geldiğimde, dolaşımda birikmiş bin kadar çizim

vardı. O zamanların gençleri daha çok Elvis Presley plaklarını biriktirirlerdi.

Bu çizimleri Disney'e nasıl sundunuz?

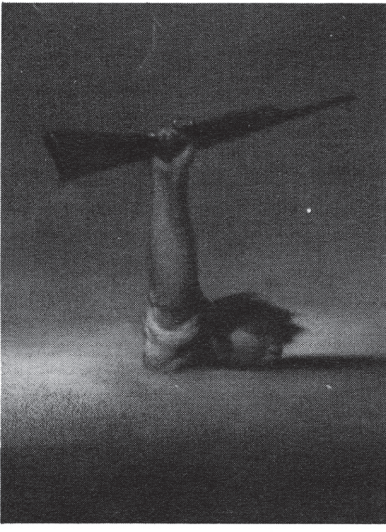
Postalayarak. Açıkçası, bu iş başka türlü nasıl yapabileceğimi, bir portfolyonun neye benzemesi gerektiğini bilmiyordum. Kasabamızda, bırakın sanat mağazasını, bir kitapçı bile yoktu. Yalnızca bir kırtasiyecisi vardı. Buradan yazı kağıdı ve kurşun kalem alırdım. Boya gerektiğinde de, oyuncakçıdan bir sürü model uçak kiti alıp içinden boya ve zambak kavanozlarıyla ucuz deve tüyü fırçaları çıkarır, gerisini atardım. Sonra da gömleklerin içinden çıkan kartonları alıp üstlerine zavallı, parlak resimler yapardım. Karakalem çalışmalarım için malzeme briket kömürüydü. Gaz yağı emdirilmiş briket. Aman tanrım! Siz hiç gömlek kartonuna briket kömürüyle resim yapmayı denediniz mi? Neyse. On beş yaşında, birkaç yüz çizimi bir araya getirip bunları bir mukavva kutunun içine doldurdum. Komşunun daktilosuyla da yaşımın yirmibir olduğunu söyleyen bir mektup yazıp hepsini Walt Disney Productions, Burbank, California adresine yolladım. Sonra bir yıl kadar bekledim ama Walt'tan, "Kutu için teşekkürler," diyen bir not bile gelmedi.

Taahhütlü postayı duymamış olmanız çok üzücü.

Neyse; yaklaşık bir yıl sonra kasaba postanesinden bana Burbank'tan bir paket geldiğini bildirdiler. Ben artık işlerimin geri çevrildiğine öylesine inanmıştım ki, paketi gidip almak içimden gelmiyordu. Hatta onu görmek bile istemiyordum. Çünkü, kendimi bir çizer olarak düşlemeye başlayalı beri, reddedilsem ne yapacağımı hiç düşünmemiş, bu olasılığı hiçbir zaman aklıma getirmemişim. Ancak, işlerimin postanede çöpe atılmasını da istemiyordum. Sonunda paketi almaya gittim. Neyse; kutu oldukça kötü durumdaydı. Birkaç kez dünyayı dolaştıktan sonra, merdivenlerden aşağı yuvarlanmış duygusu veriyordu. Açtığımda, çizimlerin hepsini katlanmış ve buruşmuş vaziyette buldum. Bazılarında iri parmak izleri vardı. "Acaba bunlar Walt'ın parmak izleri mi?" diye düşündüm. En alta da, kalın bir kağıda iki renk basılmış iade kartını koymuşlardı. Kartta bir Mickey Mouse resmi, "Mickey seni istemiyor," gibi bir şey söylüyordu. Zaten kim bir farenin yanında çalışmak ister ki? Haksız mıyım?

Gençken çok okur muydunuz?

Ben her zaman okurdum ama, okumam gerekenleri değil. Ben okuduklarımı resimlemedim. Bunlarla yalnızca oynadım. Örneğin Don Kişot'u-ki hala oku-

muş değilim- alıp, görüntüler üzerine kurulu bir öykü yaratmıştım. Pecos Bill'i de aynı şekilde yaptım. Öyküler yalnızca çıkış noktalarıydı.

Endişeleriniz estetik mi kavramsal mıydı? Yani bir düşünceyi mi görüntüleyordunuz yoksa resim mi çiziyordunuz?

Sanırım temelde, resimlerle düşünüyordum. O sıralarda yalnızca duygularımı dışarı atıyordum. Herhangi özel bir şeyi görüntülemeye çalışmıyordum. Yani, bir öykü anlatmak istiyor olsaydım, yazardım. İyi bir yazarımdır ben ve her zaman çok yazardım. Öyküler, skeçler falan. Küçük bir tiyatro grubum ve bir Kızılderili dans grubum vardı. Turnelere giderdik. Kendi karavanımız, ışıklarımız, ses sistemimiz vardı. Üç dört değişik eyalette kamplarda, panayirlarda gösteriler yaptık. Yazmak istediğim zaman, oturup yazardım. Ancak, her zaman şunu düşünmüşümdür: bir resmin içine, üstelik düz yazıda olduğu gibi adlandırma gereği duymadan, birden fazla, ve hatta birbiriyle çatışan duyguları sığdırmak mümkündür.

Dünyayı resimler aracılığıyla daha mı anlıyorsunuz?

Bilmiyorum. Ancak, resimlerin anındalığını seviyorum. Ben biraz babama benzerim. Babam marangozdur. Kendi kendisini yetiştirmiştir ve yalnız çalışır. Elinde plan olmadan bir ev yapabilir. Evin bitmiş halini kafasında canlandırabildiğini söyler. Ve de birisine bir şey açıklaması gerektiğinde, son derece sabırsızlaşır. Sanırım ben de ona çektim. İşe başladığım zaman kafamdaki görüntü ne olursa olsun, çizimin kendi kendisine gelişmesine izin veririm. Ne renk boya kullanacağımı bile baştan bilemem.

Ne zaman gerçek illüstrasyon işleri almaya başlamanız gerektiğine karar verdiniz?

Liseyi bitirdiğim yaz, babamın bir ev yapmasına yardım ettim. Sonbaharda da Chicago'ya gittim ve en az Disney'e gönderdiğim işlerdeki kadar uygunsuz bir sunuşla, çizimlerimi sağda solda gösterdim. O tarihlerde çok garip

resimler yapmaya başlamıştım. Hepsi de son derece kaba işlerdi ve sivriltilmiş bir çomağı mürekkebe batırarak çizilmiş gibiydiler. **Hedefiniz neydi?**

Alaycı olmaya, taşlama yapmaya çalışıyordum. Ancak, çalışmalarımda giderek karamsarlaşmış, karikatüre daha az benzer olmuşlardı. O zamanlar beni en çok etkileyen kişi, MAD dergisinden George Woodbridge olmuştu. Çizdiği dişlere bayılıyordum. Adamların ağızlarında neredeyse bin tane diş olurdu. Gülümsedikleri zaman ağızlarında mısır koçanları varmış gibi dururlardı. Çok kurnazca. Ama, dediğim gibi benim resimlerim gerçek taşlama yapmak için fazla karamsardı. Zaten taşlamanın piyasası da yoktu doğru dürüst. Chicago'da, yaşamımın gerçek bir başarısızlık örneği olduğunu kabullenmeye başlayınca, giderek bir zamanlar Madison Caddesinde görmeye alıştığım o işini kaybetmiş, aylak, ayyaş insanlarla özdeşleştiğimi hissettim. Ohio'dayken göçmen işçiler çok ilgimi çekiyorlardı. Bazen, kamyon arkalarında domates, pancar ya da başka bir şey toplamaktan dönerlerken, resimlerini yapardım. Onları tarla kenarlarındaki gecekondualarında yaşarlarken, kasabada Spanish Inn'de zaman öldürürlerken izler, bir iki şey karalardım. Ancak Chicago'da, bataklığa gittikçe daha fazla gömülürken, bu sefil portrelerinin yerini yoğun olarak öz portrelerim almaya başladı. Ve de, inan-

madığım hiçbir şeye elimi süremediğimden, gittiğim yerlerde gösterdiğim de bunlardı.

Neden Chicago'ya gittiniz?

Yakındı da ondan. Ohio'dan, New York bana Paris kadar uzak görünmüştü. Chicago ise bir otobüslük uzaklıktaydı. Otobüse atlayıp, bir gece yolculuğundan sonra Loop'ta iniyorsunuz. Büyükanнем bana yolluk olarak bir sandviç hazırlamıştı. Büyükanнемin evinin bahçesinde, çamaşır ipinin yanında, gitmeme az kala bekleyişimi hatırlıyorum. Babamın arkadaşı Arkie de beni uğurlamaya gelmişti. Ağzı kulaklarında, anneme, "ona ağabeylerden söz ettin mi!" diye sorduğunu duydum. Annem de, "Aman Harold, düşünmek bile istemiyorum," diye karşılık vermişti. Büyükanнем de "Bak Bradford," demişti, "Chicago'ya gittiğinde bazı dükkanların vitrinlerinde, boncuklu perdelerin önünde oturan kadınlar göreceksin. Sakın ola ki bu yerlere gitmeyesin. Çünkü o perdelerin arkalarında Araplar vardır ve bütün parayı alırlar." Neyse, bu tavsiyeyle Michigan Caddesini bulmam zor olmadı. Pek Araba da rastladım doğrusu.

İş bulmak için neler yaptınız?

Binalara girip firma listelerine bakıyordum. "Stüdyo" sözcüğüne rastladığımda da gidip görüşüyordum. Ne yazık ki, herkesin Bernie Fuchs veya Bob Peak olmaya çalıştığı, reklam sanatlarının güçlü olduğu bir dönemde, benim iş örneklerim çok amatör kalıyordu. Boş bakışlardan nasihatlere dek her türlü tepkiyle karşılaştım. Bir sanat yönetmeni, işlerimi şöyle bir gözden geçirip, beni kiliseye teslim etmeyi önermişti. Bir psikiyatristin benim için yapabilecek fazla bir şeyi olmadığını düşünüyordu.

Sonunda bir dövme salonunda çalışmaya başladığınız değil mi?

Evet. Bir gün ısınmak için içeri girip, iş bulmuş olarak dışarı çıktım. Ben kendi hesabıma dövmeden hoşlanmam. Ancak, bazılarına yararı olduğunu da düşünüyordum. Zaten bu ciddi bir iş de sayılmazdı ve kısa sürdü. Daha sonra bir stüdyoda serbest çalışmaya başladım. Burası, üç dört kişinin güçlüğüle sığabildiği sıkışık bir delikti. Birimiz gitmek için ayağa kalktığında, diğerleri de yol vermek için kalkmak zorunda kalıyordu.

Burası John Dioszegi'nin stüdyosu muydu?

Evet. John müthüştür. Çok nazik, çok cömerttir. Daha onyediyasındayken bir gün büyük bir saygıyla bana, benim gibilerin kırk yılda bir ortaya çıktığını söylemişti. Buna benzer sözleri daha önce de duymuştum ama pek koplman olarak değil

Çok şey öğrendiniz mi ondan?

Tanıştığımızda otuz dört yaşındaydı. Yani benim iki katım. Bir insan olarak, evet, çok şey öğrendim ondan. Resime gelince, şeyben zaten epey ustalaşmıştım o sırada. O zamanlar, John'un işlerinin kurşun kalem taslaklarını çoğunlukla ben çizdim. İnsanları daha çok benim kışkırtmalarım ve fikirlerim dehşete düşürüyordu.

Öğrenmeniz gereken başka şeyler olduğundan mı oradan ayrıldınız?

Yaşamımı sürdürebilmem gerekiyordu. İkinci yıl, pek para kazanamadığımız için bono karşılığında çalışmaya başlamıştım. Hayatta kalabilmek için bir süpermarkette iş bulmuştum. Geceleri ve hafta sonları depoda mal taşıyordum. Gündüz de stüdyoda çalışıyordum.

Stüdyodan ayrıldıktan sonra Chicago'da mı kaldınız?

Hayır. Dolaşmaya başladım. Hedefim de New York'tu ama, kendimi Kansas City'de buldum.

Ve Hallmark'ta çalışmaya başladınız öyle mi?

Yeni tanıştığım birisi bana Hallmark'tan ayda 415 dolarlık bir iş teklifi aldığını söyledi. Kitap resimlemesi yapacak yeni bölüm açıyorlarmış ve özellikle çinileme deneyimi olan ressamı arıyorlarmış. Tabii ben aslında New York'a gitmek istiyordum ama, başlangıç için de paraya ihtiyacım vardı. Chicago'dayken, New York'tan dönenlerin ağzından epey gerilim öyküleri dinlemiştim. New York'lular acımasızdı. İnsanı döverler, soyarlar, fikirlerini ve tarzını çalarlar, sonra da kuyruğuna boş konserve kutuları bağlayıp memleketine sepetlerlerdi. Neyse, ben de Hallmark'a başvururdum. Orada birkaç ay çalışıp birkaç yüz dolar biriktirmeyi hesaplıyordum. Tabii bono ile çalışmıyorlarsa.

Hallmark'ın çalışmalarınıza tepkisi ne oldu?

Çok temkinliyidiler. Yetenekli olduğumu farketmişlerdi ama, iş görüşmesine bluejean ile gelmem yüzünden çok dikkatli davrandılar. Uzun süre kalmayacağımı farketmişlerdi. Derhal işe başlamam şartıyla beni alabileceklerini söylediler ve yalnızca 300 dolar önerdiler. Ben 425 dolar verdiklerini duyduğumu söyledim. Ancak, anlaşılan 425 dolar yüksek okul mezunlarına veriliyordu. İhtisas yapmış olanlar daha da yüksek aylıklar alıyorlardı. Ben hepsinden daha yetenekli olduğumu biliyordum. Teklifi geri çevirip otostopla Ohio'ya döndüm ve orada bir çamaşır makinesi fabrikasında şansımı denedim. Yaklaşık bin kişiyle beraber Whirlpool fabrikasında bütün bir gün kuyrukta beklemiştim. Başvuru formunda iş deneyiminin yazılacağı boşlukları görünce suyumun ısındığını hissettim. "Döv-

me salonu” sözünün bir başvuru formunda ne kadar etkileyici durduğunu tahmin edebilirsiniz sanırım. Son maaşıma da bonoları yazmam gerekiyordu. Bu iş geçmişimle, kasabanın yakınındaki döşemelik kumaş fabrikası bile beni reddetmişti. Sonunda Hallmark’a telefon edip 300 doları kabul ettiğimi bildirdim. Kitap resimleyen tek kişilik bir departman olmuştum.

Kansas City’de çalışmak kendinize güveninizi artırdı mı?

Hiçbir zaman kendime güvenim azalmamıştı ki. Hatta, kibir derecesinde güvenliydim. En azından bu o zamanlar bana yöneltilen ortak bir eleştiriydi. Bir yandan da, sanatçılar bana bir ticari ressam olduğumu, reklam ve yayın piyasasındakiler de sanat ressamı olduğumu söylüyorlardı. Yani, yaptıklarım doğruydu ama, ne yaptığım belli değildi. Zaten kimse benim anlamasını da beklemiyor- dum ve bu yüzden de kimseye herhangi bir şey açıklamaya çalışmadım. İnsanların benim nereye doğru gittiğimi kestirememeleri beni hiç rahatsız etmiyordu. Zaman benden yanaydı nasıl olsa. Hayır, benim sorunum kendime güvenimi yitirmem falan değildi. Sorun paraydı. Beş parasızdım ve geçen her gün, sonsuz bir takvimin üzerinde yeni bir işaret gibiydi.

Orada mutsuz muydunuz?

Bakın, orada daha önce hiç bel bağlamadığım bir takım şeyler öğrendim. Örneğin, insanların kendilerini tanımlamak için birgüç yapısını kullanış biçimleri gibi. Müthiş bir dersti. Örneğin, şirketin beni disipline sokmak için denediği yollardan biri, beni birkaç uyumsuzun başına şef yapmalarıydı.

Ancak bu, baştan yanılttı. Beni terfi ettirdikleri küçük törene geç geldim. Tıpkı ondan sonraki günlerin tümünde işe geç gelmem gibi. Sonra, artık “müdür” sayılabileceğime göre boyunbağı takmam gerektiğini söylemek üzere yanlarına çağırdıklarında, ben de onlara geç saatlere kadar çalıştıklarında adamlarıma mesai ücreti ödemeleri gerektiğini bildirdim. Bütünyle, iyi bir eğitim olmuştu benim için. Her neyse, kenara bir kaç dolar ayırdıktan sonra New York’a yöneldim.

New York’a geldiğinizde ilk görüş- tüğünüz kişi Herb Lubalin oldu de- ğil mi?

Evet. O zamanlar Fact dergisinin sayısını beş dolara yaptırmak için grafikerler arardı. Ben de tren- den inen inmez Lubalin’in atölyesine gittim ve portfolyomu bıraktım. Bir kaç saat sonra döndüğümde bana Avant-Garde’in ilk sayısında bir sayfa önerdi. Atölyemin nerede olduğunu sordu. Cevabım, “Tren garında bir kiralık dolabım var,” oldu.

Ne yaptığınızın billincinde miydiniz?Elbette. Eski Taft oteli’nde bir oda tuttum. Aşağı yukarı bir dosya dolabı büyüklüğündeydi oda. Times Meydanı’na gidip biraz kırtasiye aldım. Bir spiral bloknot, seloteyp, iki numara kurşun kalem. O gece yerlerde çizip, ertesi gün bir taslak teslim ettim. Taslak, birbirine bantla ya- pıştırılmış bloknot yapraklarından meydana gelmişti. Lubalin gülererek başını salladı. O gece biraz daha malzeme alıp resmi bitirdim.

Yaptığınız iş Hallmark’dakine yakın mıydı?

Tarz açısından öyle. Orada yaptıklarım, başkalarının işlerinden bütünyle farklıydı. Yani ben kesin olarak bayrak gemisinden ayrı yol alıyordum. Tavşanlı, kokar- calı falan kartlar yapıyorlardı. Örneğin, bir tanesinde bir salın üstünde üç tane kunduz vardı. Bunun gibi şeyler. Ben kunduz falan çizmediğimden, idare bir türlü beni ne yapacağını bilemedi. Hiç durmadan üstü kapalı şikayetler geliyordu. “Çizdiğin insanlar, nasıl desem, pek dost görünüşlü değil. Biraz daha güzel insanlar çizemez misin?” gibi. Bir balinanın, hatta çizdiğim bazı ağaçların bile “dost” görünmediğini söyleyebildiler. Yine de, orada öykü resimlediğim için düzgün işler de yaptım. Ancak New York’a döndüğümde, burnumun doğrultusunda gitmeye karar verdim. Yalnızca kendi fikirlerimi kendi yöntemlerimle uygulamaya, hiçkimse için değişiklik yapmamaya yemin ettim. Böyle bir tutumla ya aklıktan öleceğimi, ya da dosdoğru zirveye yükseleceğimi düşünüyordum.

Bu tutumun dirençle karşılaşacağını da hesaplamış olmalısınız.

Bakın, Kansas City’de geçirdiğim günler bana sanat dünyasından uzakta bir yıl kazandırdı. Kendi işlerimi, çağdaş sanatın klişeleriyle hiç ilişkisi olmayan açılardan değerlendirmeye başladım. Bir gün, bir arkadaşımınla gevezelik ederek yürürken, ona üç tip ressam olduğunu söylemiştim: sanatçı ressamlar, ticari ressamlar ve gerçek ressamlar. Gerçek ressamlar da, diğer iki kategoriden hangisine girdiğini düşünmeyenlerdir. O sırada yaptıklarım, New York’daki galerilerde sergilenenlere benzemiyordu. Ve sanırım o zamanlar buraya gelip işlerimi etrafta gösterseydim, “Hey, bu pop art değil ki!” deyip beni sepetlerlerdi. Bu durumda, alternatif olarak dergileri düşünmeye başladım. İşlerimin basılması için ille de bir şeyi resimlemem gerekmediğine karar vermiştim. Sanat yönetmenlerinin bana dergilerinde dilediğimi yapmam için bir iki sayfa verebileceklerini düşünüyordum. Yani, birazcık kendime güveniyordum.

İlk dönem çalışmalarınız, hatırladığınız kadarıyla tümüyle siyah-beyaz. Özel bir nedeni var mı?

Başlangıçta, iyiden iyiye kalın, siyah-beyaz bir tarz benimsemeye karar vermiştim. Çünkü bu şekilde çizilen orijinaler ara tonsuz basılabiliyordu. Ancak kente geldiğimde, editörlerin tek başına sanat sunmakla hiçbir şekilde ilgilenmediklerini farkettilim. Bu durumda, onları aldatarak, asıl yapmak istediklerimi illüstrasyon diye yutturmaya karar verdim. Ve de, siyah-beyaz çalışmalar genellikle ikinci sınıf muamelesi gördüğünden, yapacaklarıma çok fazla itiraz etmeyeceklerini sanıyordum. Pek haklı değilmişim. Her türlü itiraz ve eleştiriyi yüz yüze geldim. Aslında, yöntemlerin düşünülürse, buna çok şaşmamak gerekir. İlk aşama, neden kendi düşüncelerimin doğrultusunda gitmem gerektiğinin açıklanmasıydı. Sonra, ortada savuşturulması gereken bir metin vardı. Metni okuyordum tabii ama, yalnızca bir nirengi noktası olarak. Yani olaya, adeta yazar ve ben aynı konu hakkında iki ayrı çalışma yapıyor muyuz gibi bakıyordum. Sonra, tüm bu birikimi özümseyip, kalemde ne dökülüyorsa çiziyordum. Ortaya çıkıncı mantıksal bir çerçeveye oturtmaya da çalışmıyordum. Ve de ilk işlerimin bazıları, özellikle de Art Paul’un beni tümüyle özgür bıraktığı Playboy çalışmaları oldukça iyiydi.

Ama tüm sanat yönetmenleri de Art Paul gibi değildi herhalde.

Tabii. Daha kötüsü, ben de her zaman yöntemimde başarılı olamıyordum. Daha ilk başlarda Redbook’tan aldığım bir işbana yaklaşımımın sınırlarını gayet güzel göstermişti. Mezuniyet balosuna giecek elbisesi olmayan bir genç kızın öyküsüydü bu. Bir türlü metnin içinden çıkamadım. Sonuçta da aynı anda birkaç değişik şey yapmaya niyetlenip, ortaya anlamsız bir “niyetler salatası” çıkardım. Aslında ilk anda hoşuma da gitmişti. Ama dergide halini görünce, “Ne yaptım ben!” diye bağırdım.

Yine de o öykü illüstratörler Derneği Yılı’na girmişti. Aslında, başarılı olmaya başlamıştınız. Daha sonra geri çekilmediniz mi?

Bir bakıma evet. Ama, aldığım her işi ancak çeşitli dalaverelerle beni tatmin eder hale getirmekten bitkin düşmüştüm artık. Çoğu editör beni okuma yeteneğinden yoksun olmakla suçluyordu. Editörlerden biri, işlerimin tümüyle anlamsız olduğunu söylemişti. Bunun beni hiç rahatsız etmediğini, onu rahatsız etmesi için de bir neden olmadığını söylemiştim. Sonunda, evet, geriledim. Ticari işler dünyasını taş duvarında, gizli bir kapı arıyordum. Piyasada henüz ne yapmak istediğine ka-

rar verememiş kişiler aramaya karar verdim. Böylelerinin daha kolay ikna olabileceklerini düşünüyordum zira.

Ve underground gazetelerde çalışmaya başladınız

Bildiğim kadarıyla, Playboy ve Redbook’ta işe başlayıp Screw, Rat ve New York Ace’e yükselen tek çizer benim sanırım. Ancak, bu çılgın gazeteler yapmak istediklerim için biçilmiş kâftandı- lar. Hepsisi de o kadar yeniydiler ki, yayın politikalarını anarşiden ayırt etmek güçtü. Bir resim yapıp duvara astıktan birkaç saat sonra aynı resmi gazetede görmek mümkündü. Kazanç düşüktü tabii ama, benim masraflarım da azdı. En güzeli de, çok eğlenmemizdi. Resimlere bakıp sakalını sıvazlayan, kafasını kaşıyan, tüm okuyucuların anlayıp anlayamayacağına karar vermeye çalışan kimse yoktu ortada. Bakın, McCall’s veya Redbook’a takılmaya devam etseydim eğer, dayanabildiğim kadar başarılı olur- dum mutlaka. Bunu biliyordum. Ama New York’ta yepyeni şeyler öğreniyordum ve insanlar ben- den balo elbiseleri ile ilgili illüstrasyonlar isterken, ben bu öğrendiklerimi dışa vurmanın yollarını arayıp durabilecek miydim? Tabii hiçbir zaman tipik bir underground karikatürist de olmadım.

Şu R. Crumb benzeri abartılı karikatürleri çizmeye başladığınızda size öfkeli olduğunuzu çok iyi hatırlıyorum. Tıpkı akustik gitarı bırakıp elektrikli gitar çalmaya başlayan Bob Dylan’ın gördüğü tepki gibi. Aslında abartıyı daha çok David Levine veya Gerald Scarfe’ye borçluyum. Kullanmaya başladığım tarzı etkileyen de kendisine Yossarian adını veren bir karikatürist ile bazı Puerto Rica’yı dostları olmuştur. Puerto Rica’lılarla evimi soylarlarken tanışmıştık. Sonradan çok iyi dost olduk ve sanırım bazı tutumlarını da bana bulaştırdılar.

Ancak, Crumb’ın yaptıklarını bir meydan okuma olarak aldım. Crumb pop değerleri birer amaç olarak ele alıp, onları yüceltmeye çalışıyordu.

Brad Holland ile Bir Başka Söyleşi

Çeviren: Cem Çetin

Aşağıdaki söyleşi, Nick Meglin ile Holland'ın birçok görüşmesinden derlendi. Bu konuşmalarda ortaya çıkan gerçek, sanatçının bütünlük ve içtenlik ile çalıştığında kendisini işinin içinde kaybetmediği, tam tersine kendisini bulduğuydu.

Çizmeye başladığında, gürültüyü önceden kafanda oluşturur musun? Hayır. Nadiren düşünerek çalışırım. Ben yalnızca çizerim. Ruhların yazı yazdırması gibi yani. Veya insanın ana diliyle konuşması gibi. Kendiliğinden geliyor. Boş yapraklara çiziktirir, karalarım. Beynimin sözel olmayan yarısını uyarmaya çalışırım. Malum, beynin yalnızca bir yarımküresi sözcüklerle düşünür. Diğer yarımküre okuryazar değildir. Bu da bence insan zihninin eğitim kurumlarına karşı zaferidir. Her neyse, ben de o tarafı, yani hayvansal iç güdülerini harekete geçirmeye çabalarım.

Bu ilk karalamalar, çiziktirmeler, özenli midir? Aman Tanrım, hayır. James Thurber'ı bile ağlatacak kadar özensiz, kaba çizgiler onlar. Yanında defter taşıyıp, bulunduğun yerde çalıştığın olur mu?

Bazen. Ama çalışmak diyerek bir paye vermek de hoşuma gitmiyor doğrusu. Birisi -sanırım Delacroix- şöyle diyor: Ressam, iki katlı bir binadan düşen bir adamın resmini, adam yere çarpıttan çizebilirdir. Evet, bende hızlı sayılırım ama, o kadar da değil. Benim durumumda herhalde zavallı modeli birkaç kez daha dama çıkarıp aşağı atmaları gerekirdi. Yani belleğimden çizdiğim çok olur. Bazen de gördüğümü sandığım şeyleri çizerim. Resimlerimin tümü kişisel. Sanırım ben, duygusal anlamda siyasi biriyim. Bu yüzden de duygularımın siyasi çağrışımları oluyor çoğunlukla. Ama bende parti politikası yoktur. İdeoloji yoktur.

Sanat eğitimi gördün mü? Dokuzuncu sınıfta. O yıl. Mary Williams adında çok iyi bir kadın vardı. İnsan anatomisinin Rönesans orantılarını ve bunun gibi birçok şey öğretmişti. O yıldan sonra da ben o dersi bıraktım.

Neden? Bayan Williams emekliye ayrıldı da ondan. Yerine de aslında futbol antrenörü olmak isteyen yeni mezun bir zibidi atandı. Deri bir kemer ve tenekeden süslü bir kül tablası yapmamı istemişti

enden. **Liselerdeki tipik el işi ödevlerine benziyor.** Herhalde öyledir. Ama ben sigara içmiyordum ki. Üstelik bir kemerim de vardı. **Peki öyleyse resim yapmayı nasıl öğrendin?** Hatalardan ders çıkartmayı bilen ve zengin bir hayal dünyası olan herhangi biri gibi. **Yalnızca çiziyor muydun? Boya kullanmayı da hiç denedin mi?** Diğer deneylerim tek kelimeyle acıklydı. **Ne bakımdan?**

Çok yetenezsizceydi. Hatta daha kötü: aptalcaydı. Örneğin, bir kitapta gördüğüm bazı resimlerin altında, kömürle (füzen) yapıldıkları yazılmıştı. Ben de süpermarkete gidip bir torba briket kömürü almıştım. Hani şu gazyağı emdirilmiş cinsinden. Kısacası, hiç gömlek kartonu üzerine briket kömürüyle resim yapmayı denedin mi?

Anlıyorsun ne demek istediğimi? **Sonuçta da çini mürekkep ile çalışmaya karar verdin.** Evet. En azından o dönem için. **Olanı dışarı döküyorsun diyorsun. Neyi kastediyorsun? Görsel tembihler mi, fantaziler mi, izlenimler mi, fikirler mi? Ne?**

Çoğunlukla duygular **Artık metinleri okuyor musun? Yararı oluyor mu?** Hayır. Olsa olsa benim metne yararım oluyordur. Ben bir metni resimlemeye çalışmıyorum. Eğer bir resim, bir makaleyle birlikte basılacaksa, yazıya uydurmaya çalışabilirim. Ya da yazıyla çatışabilirim. Çoğunlukla da yazıyı hiç dikkate almamaya gayret ederim.

Neden? Bir resim tek başına ayakta durabilmelidir. İnsanın oturup bir makale veya bir kitap yazmasından hiç farklı değil aslında. **Peki ama, resimden önce fikir mi gelir? Öğrenmeye çalıştığın bu.** Hayır. Fikir zaten resmin kendisidir. Ben görsel düşünüyorum, hepsi bu. Aslında herkes görsel düşünür. En azından başlangıçta. Biz insanlar, görsel bir türüz; öyle değil mi? En güzel yazıları tanımlarken çoğu kez “grafik” sözcüğü kullanılmaz mı? Çok ilginç; yazı, duygulara biçim vermenin bir yoludur. Doğru mu? O halde, resimler de başka bir biçime girmiş duygulardır yalnızca. Tüm fikirlerin sözcüklere dönüşmesi gerektiğini varsaymak, sözel bir yutturmacadır. Resimler, söz-öncesi unsurlardır. Ben yalnızca çevremde olup bitenleri çiziyorum. Dev ve karmakarışık bir deneyim yumağını alıp, anatomisini buluyorum. Sonra bu bulgumu basit bir formla yeniden üretiyorum.

O halde işlerinin birer metafor olduklarını söyleyebilir miyiz? Evet, sanırım. Görsel metaforlar belki. Ama bu da bir sözcüğe diğerini yüklemekten başka bir şey değil. Bir resmin anlamı kendisidir. Örneğin Sfenks. Tümüyle kendisi yeterli. Ona yalnızca bakılır. **Bu da bizi başka bir konuya getiriyor. Çalışmalarının çoğunun siyasi içerikli olduğunu kabul ediyorsun sanırım. Öyleyse işlerini nasıl tanımlıyorsun? Siyasi sanat olarak nasıl tanımlıyorsun? Siyasi tanımlamasını nasıl yapıyorsun?** Çevremizde temel siyasi gerçekler var. Bunlar herkes gibi ben de etkiliyor. Yani örneğin, yaşlı insanlara saygı gösterilmemesi gibi. Ya da çocukların diyelim 13 yaşındayken yaşamlarını kazanabilecek hale geldikleri halde, yetişkinlikleri dondurularak bir on yıl daha bekletilmeleri gibi. Ya da gücün cinsel dışavurumları gibi, ya da sevginin bile klişeleştirilmesi gibi. Bunlar çok temel, hatta bilinçötesi sorunlardır. Sonra, herkesin her isteğini elde edemeyeceği ve toplumda ne kadar reform yapılırsa yapılsın yine de birilerine haksızlık olacağı biçimindeki temel insan gerçeği var. **Ve sonuçta sen pek az politikacı çiziyorsun.** Zaten haydutlarla isim yok benim.

New York dergisinde yayınlanan bir başka makalede, bir başka siyasi çizer senin işlerin için “önerme adı altında yapılmış yararsız dekorasyon” sözlerini kullanarak, senin dünyadaki sorunlar için nadiren birilerini suçlu gösterdiğini eklemiştin. Bak, yaşamımı toplum adına onu bunu azarlayarak geçirmek istemem. Ancak, sanırım suçlanacak doğru kişiye bulsaydım, onu on parmağımla birden gösterirdim. Ama bence basın genelde birçok karmaşık konuyu kişiler üzerine indiriyor. Sonra da bu kişileri yargılamaya kalkıyorlar. Böylesi daha kolay tabii. Sonuçta da, periyodik olarak zavallı bir günahkarı deliğinden çıkarıp kıyasıya pataklayarak kaçırırlar. Üstelik, daha onu unutamadan yerini bir başka masoşist alıyor. Herkese yer var bu işte. Politikacıların burnundan soluduğunu görmek de her zaman hoşuma gidiyor doğrusu ama, zaten bu işi yapan gereğinden çok kişi var: Jules Feiffer, David Levine-hepsi de müthiş! Benim yalnızca söyleyeceklerim farklı. Siyasi çizimlerimi kişisel işlerimden ayırmıyorum ben. Ayrıca, ileri derecede bir karmaşadan bir politikacıyı sorumlu tutmak,

kalorifer kazanı patladığında kapıcıyı suçlamak gibi bir şey. Yani, daima hazır olmak ve gerektiğinde ısıyı düşürmek onun işi, öyle değil mi? Ama mal sahiplerine ulaşmak çok daha güç. Bazıları görünmez oluyorlar. Hiç kimsenin hiçbir şeyin sorumluluğunu almadığı işletme yapıları içinde yok olabiliyorlar. **Siyasi sanatın, insanların düşüncelerini değiştirebilme gücünü hiçe mi sayıyorsun?** Sanatın, dünyayı değiştirebilecek güce sahip olduğuna inanmıyorum. Bence sanatın gücü, insanlara düşlerini gösterebilmesidir. **Bunu nasıl yapıyor?** Onlara kendi düşlerini gösteriyorsun. **Seni şu anda en çok etkileyen sanatçılar kim?** En çok Beethoven. **Beethoven'ı bir etki olarak mı görüyorsun?** Onu Everest tepesi olarak görüyorum. Müziğinde o kadar değişik yüzler gösteriyor ki. Ama form her zaman çok yalın. Yani yeterince insanı bir araya toplayabilsen, ısılıkla Beethoven çalabilirsin. Bugün söylediğim en çılgın söz de buydu her halde ama, Mozart veya Pink Floyd'un ısılıkla çalıştığını düşünsene. **Hiç durmadan basıt ve yalın formu gündeme getiriyorsun. Bu çok mu önemli senin için?** Daha önce söyledim: Ben deneyimin anatomisine ulaşmaya çalışıyorum. Bak; yaşamı anlama çabası, anlamsızlık ile klişeler arasında günlük bir mücadeledir. Yapılan iş de şaşkınlığı delip geçerek biraz anlam çıkarmaya çalışmak, gizli bir düzen yakalayıp, ayrıntıları söküp almak, gizemi sonsuz şekillerinden birinde ortaya koymak, sonra bu şekli mükemmelleştirmektir. Kargaşaya ve bilinmezliğe karşı kazanılmış günlük bir zaferdir bu. **Şimdi ne üzerine çalışıyorsun? Gelecek için planların neler?** Şu anda banjo çalmasını öğreniyorum ki, ileride yaşlandığımda, torunlarıma yüksek sesle çalıp söyleyebileyim. Belki bir tanesi, benim şirin ihtiyar bir ördek olduğumu düşünür de müzisyen olmaya karar verir.

YAZILAR

Gratikerler Meslek Kuruluşu
Derneği adına sahibi
Yurdaer Altıntaş
Sorumlu Yayın Yönetmeni
Bülent Erkmen
Ayda bir yayımlanır, para ile satılmaz.
Tüm hakları saklıdır.
Basıldığı yer: MATAŞ